

PJESMA STOLJETNICA

Uvod: Pjesma je Stoljetnica sastavljena povodom održavanja Stoljetnih igara (lat. *Iudi Terentini*). Po Augustovoj su računici to bile pete igre po redu. To je vjerojatno obmana kvindecemvira koji su datirali prve igre 456. ← povodeći se za tim da je »stoljeće« najdublja starost koju čovjek može dosegnuti uzevši tako da ono traje 110 mjesto 100 godina. S druge strane, pouzdano znamo za samo dvije prethodne svetkovine te vrste iz 249. ← i 146. ←; same nam godine jasno kažu da je održavanje manje ovisilo o vremenskom razmaku, a više o događajima koji su neposredno prethodili. Igre su održane još 5 puta u carsko doba.

Augustova je svetkovina počela uoči 1. lipnja 17. ←. Rimska je država upravo bila pretrpjela reorganizaciju i konačno je predahnula od građanskih ratova. Međutim, globili su je drugi problemi – broj je novorođenčadi slabo rastao, a društvom je vladao upitan moral. August stoga nakani udobrostiviti bogove da mu dadnu sreće za novo stoljeće – ova je pjesma, koju je tražio od Horacija, samo jedna u nizu mjera, zakona i odredbi za bolji bračni i obiteljski život.

Igre su ukupno trajale tri dana. Žrtvovalo se i danju i noću; prve noći Sudenicama, druge Ilitiji, treće Zemlji. Danju se obožavalo kraljevske supružnike Jupitra i Junonu te Apolona i Dijanu ponaosob. Noćna se svetkovina obavljala na tradicionalnom mjestu igara, na Terentu, a danju se molilo u odgovarajućim hramovima na Kaptolu i Palatinu. Pjesmu je stoljetnicu izveo zbor 27 mladića i 27 djevojaka pred Apolonovim hramom zadnjega dana igara. Mnogo se raspravljalo o tome je li pjesma zaista tamo izvedena, koji su dio pjevali dječaci, a koji djevojke i je li se pjesma ponavljala.

U pogledu redakcije teksta, čitamo ga onako kako stoji u Horatius 1959, *Opera* (ed. Fr. Klingner), B. G. Teubner, Leipzig, a najviše vjerujemo komentaru P. Shoreya (1910) u *Odes and Epodes*, Benj. H. Sanborn & Co., New York. Zbog metričke se sile gdje gdje služimo dijalektizmima.

Dogovarajući se oko toga koji bi postupak suvremene versifikacije najbolje predstavio sapfičku strofu hrvatskom čitaocu, odlučili smo se za najjednostavniju inačicu – i jedanaesterce i peterce smo preveli istim brojem slogova, a metrički smo sklad zadržali pazeći da naglašeni slogovi dođu ondje gdje su jačine u latinskom metru. Maretićevim jezikom, moglo bi se reći da smo sapfičku strofu preveli akcenatskom sapfičkom strofom. Ipak, valja paziti na gdje koju eliziju i sinicezu jer se po pitanju brojanja slogova držimo starijega hrvatskoga pjesništva pa na talijansku brojimo jedan slog gdje se samoglasnik tiče samoglasnika onkraj jedne i početkom druge riječi. Čitalac se ne treba brinuti oko skandiranja, radije neka pročita pjesmu kao da se radi o proznom tekstu i metar će se sam od sebe složiti.

Febe¹ i šumom Dijano² silna, nek' si 1
Nebom sjajna! Što ištemo – vi nam dajte!
Nâ v'jêk dragi i slavljeni na oltáru.
Sveto je vr'jeme,
Sada – traži Sibilin rjêk!³ – pojte, 5
Bogu koji najvoli rimska brda,

¹ Grč. *Φοῖβος* »svijetli«, nadimak Apolonu, a u ovom je slučaju to onaj Apolon koji obitava na Palatinu. Njega se prvoga zove – takav je red – s obzirom na to da je pokrovitelj carske obitelji i carstva samog.

² Lat. *Diana*, blizanka Apolonova i božica lova. U grčkom su mitu blizanci Zeusova i Letina djeca, a u rimskom Jupitrova i Latonina. Dijani se veli i *caeli decus* jer je kadšto izjednačena s Mjesecom.

³ Na stvari je proročanstvo od pamtvijeka koje je našlo put do Italije i ugnijezdilo se u Kumi, ali ne zadugo. Budući da se ticalo države, Tarkvinije ga Superbo nemušto priskrbi u dijelovima i pohrani na Kapitolij. Ali pismohrana zajedno s većinom Kapitolija propade u velikom požaru 83. ← pa August lukavo daje sastaviti novo proročanstvo koje je zatim pohranio u Apolonov hram na Palatinu.

Vi mladići i djevojke, revne i čedne,
 Vodite kolo!
 Oče ì tī, Helije⁴ sv'jetli, koji
 Greš po nebu kolima, prvi zorom 10
 Zadnji noću, rekni nam ima l' tvrđe
 Veće od Rima.
 Krhke majke, Junono,⁵ hrani i goji,
 Čedo novo pomiluj – red je takav –
 Zovu nek' te »Svijetla« il' katkad »Rotko«,⁶ 15
 Kako ti drago.
 Vilo,⁷ daj nam mladice, prosce smjeraj
 pravo na udavače mudrim svjetom.⁸
 Neka bude zdjetan i brak i zakon
 Zà novō doba 20
 E da bismo bajno uživali svakih
 Sto i deset godina, pò trī dana
 Puna igre igrali, pò trī noći
 Pjevali pjesme.
 Ā vī, Mojre rekoste pravo davnu 25
 Zbilju – neka služi je dobra sreća!⁹ –
 Staru slavu činite cvasti silom
 Sadañje hvale.
 Neka Tlo¹⁰ obilato svakim blagom
 Rado dadne Cereri klasov v'jenac! 30
 Neka vjetar Božiji i studen-vode
 Čuvaju urod!
 Blagi i dobri Febe, ne haj zà lūk!
 Složne momke slušaj i naklon budi!
 Luno,¹¹ dvojna gospođo sv'jétna neba, 35
 Djevojke sačuj!

⁴ Lat. *Sol* je ekvivalent grč. *Ἥλιος*. Izvorno, sin Hiperiona i Teje (ili Eurifese) i brat Mjesecu i Zori, ali u helenizmu sve više i više istovjetan s Apolonom Febom.

⁵ U originalu *Ilithyia* (grč. *Εἰλειθία*), ovdje »Junona« zbog metra. Grčka božica poroda, izjednačena s lat. *Iuno Lucina*, a to je ona Junona koja pomože roditelje pri porodu.

⁶ Svijetla (lat. *Lucina*) i Rotka (Lat. *Genitalis*) su Ilitijini nadimci. Rimljani su vjerovali da se boga daje umilostiviti ako mu se obrati pravim nadimkom u pravom trenutku.

⁷ U originalu *diva*, ovdje »vila« zbog metra.

⁸ August je poticao brak i globio neženstvo pravnim uredbama radi povećanja broja novorođenčadi. Bračni se zakon iz 18. ← zove *Lex Julia de maritandis ordinibus*. Čini se da Horacije, koji je sastavio ovu pjesmu kao pedesetogodišnji neženja, nije osobito pristajao uz novi Augustov zakon.

⁹ Zapravo *Terminus*, bog graničar u rimskom panteonu. Njegova je zadaća, veli Horacije, da sačuva rimsku sudbinu u njenim sadašnjim okvirima i da carstvo jošte proširi.

¹⁰ Lat. *Tellus* ili *Mater Terra* kojoj su treće noći po običaju žrtvovali crno govedo.

¹¹ Luno, tj. Mjesec ovdje dolazi sa stalnim epitetom »dvorogi«, usp. grč. *δικέροος Σελήνη*.

Ako imaš Rim na paméti, Bože –
 Žalu nà tòm¹² trojanke sjede lađe
 Kojim' pos'o bijaše iz Troje otić'
 Jedrima hitrim, 40
 Njima dični Èneja krči put po
 Troji, nju će spaljenu sâm preživjet',
 Put bez globe daje, a dat će i više
 Nego što pušta¹³ –
 Dadni značaj mladeži vičnoj znanju! 45
 Dadni mira starcima bez posála!
 Dadni rimskom plemenu djece, snage
 Ì svakē časti!
 Slavna kuća Anhiza¹⁴ starca daje
 Tebi b'jele volove, pravu c'jenu, 50
 Zle nek' goni obzirna prema njima, a
 Jača svejèdno!
 Strepi odmah Medijac, moćnu vojsku
 Gleda, posvud Albanski vládā gòspār,
 Skiti traže zakone,¹⁵ evo sad će 55
 Ì oholi Indi.
 Čas je doš'o, povratak snuju Vjera
 Mir i Čast i negdanji Sram i Krjepost.¹⁶
 Rog se dupkom puni, za vidjet sad si-
 Ròmaha nema. 60
 Febo vrstan str'jelac¹⁷ i vrač po zvanju –
 Devet Múzā prati ga divnih kolo,
 Bolest skida, liječi trudno t'jelo,
 Vidar je spretan –
 Mirna srca promatra Rim i Lacij, 65
 Ak' je slikom veseo, rad se kaže
 Parac – drugo¹⁸ razdoblje gaji, bolji

¹² U originalu *litus Etruscum*, a zapravo valja razumjeti *Lavinia ora*, kao kod Vergilija (Aen. I. 2 – 3).

¹³ To jest Rim vrijedi više od Troje, usp *Dicam, Troia cades, et Troica Roma resurges* (Prop. IV, 1, 87).

¹⁴ U originalu *sanguis Anchisae Venerisque* gdje to ima značiti vladarsku lozu od Eneje do Julijevaca. Bijele su volove prvoga dana žrtvovali August i Agripa Kapitolijском Jupiteru (lat. *Iuppiter Capitolinus*), a drugoga dana bijele krave Kraljici Junoni (lat. *Iuno Regina*).

¹⁵ Lat. *responsa petere* hoće reći ili »tražiti od koga zakon, dati se kome u vlast« ili »pitati boga za savjet«. Smisao je »I divljaci se Skiti pokoravaju rimskoj vladi«.

¹⁶ Na stvari su personifikacije starorimskih republičkih vrijednosti. Čast (lat. *Honos*) i Krjepost (lat. *Virtus*) su bile u osobitoj cjeni pa im je Marcel posvetio hram. Euripid zove Mir (lat. *Pax*) najljepšim među bogovima.

¹⁷ U originalu *fulgens arcus* »sjajan lúk« za kojega u antici nema sloge je li zlatan je li srebren. Horacije veli da je ovakav, a Pindar da je onakav.

Otvora vjēk.
 I gospòda s Algida i Aventína¹⁹
 Čuje petnaesticu²⁰ gdje se mole, 70
 Sklona sluša Dijana što joj momci
 Nà uho šapću.
 Zbor poznáde pop'jevke sjajnom Febu i
 Pjesme drage Dijani, javlja kući
 Sretnu v'jest i ufanje – svi su bozi 75
 Stali na pomoć.

---

¹⁸ 17. ← je obnovljena vlast koju je narod putem Senata predao Augustu pa *alterum lustrum* »drugo razdoblje« ovdje znači narednih pet godina Augustove vlasti.

¹⁹ Aventin je jedan od rimskih brežuljaka, a Algid gaj u Laciju. To su mjesta osobita štovanja Dijanina.

²⁰ Kvindecemviri su (lat. *quindecimviri sacris faciundis*) jedan od četiri svećenička kolegija u Rimu. Njihova je zadaća skrbiti se za obožavanje stranih bogova. Prema predaji kolegij je osnovao Tarkvinije Superbo e da bi štitili proročanstvo. Oni su vodili svečanu procesiju na Augustovim igrama.

